

PŘÍČINY NEMOCÍ

Etiologie z hlediska tčm:

- 1. vnější příčiny nemocí
- 2. vnitřní příčiny nemocí
- 3. ostatní

Člověk žije v harmonii s okolím a když tuto harmonii něco naruší a nepodaří se to rychle v těle vyrovnat, vzniká nemoc.

Vnější příčiny nemocí

- 1) Šest rozvracečů
- 2) Nákaza
- 3) Paraziti
- 4) Vnější poranění

Šestero rozvracečů

- klimatické faktory, které jsou na normálních okolnostech nazývány „šest čchi“, jako patologické „šest nadbytků“
- jsou v pořádku v daném ročním období
- příčinou nemocí budou, pokud:
 - jsou příliš silné nebo slabé
 - objevují se v jiném ročním období, než je pro ně přirozené
 - přijdou příliš rychle nebo je člověk příliš oslabený

Charakteristiky šesti nadbytků:

- dostanou se do těla kůží, nosem, ústy nebo všemi těmito cestami
- souvisí s ročním obdobím – na jaře nemoci z větru, v létě z horka atd.
- působí na nás místo, kde žijeme – vlhko, tropické klima, ...
- mohou nás napadnout každý zvlášť nebo i v kombinaci – vlhké horko, větrný chlad, ...
- mohou se do sebe proměňovat – např. vznik horka
- mohou vznikat i uvnitř v těle v důsledku oslabení orgánů, čchi, tekutin nebo krve – pak se nazývají **5 vnitřními patogeny**

Vítr

- hlavně na jaře, ale může kdykoli
- prochází kůží
- „přináší 100 nemocí“
- jangový - napadá **povrch** těla, zejména **horní polovinu**, horní zářič, **stěhuje se**, hlavně nahoru a ven

- často se kombinuje s jinými patogeny
- **příznaky:** bolest hlavy, rýma, pocení, averze k větru
- **pohybuje se** po těle – stěhovavá bolest kloubů
- přichází **rychle a nepředvídatelně** – kopřivka
- způsobuje **chvění** – třes, závratě, záchvaty, ztuhlý krk, opistotonus

Vnitřní vítr

- podobné vlastnosti jako vnější – pohyblivost, stoupání, nečekané změny, chvění
- vzniká zejména z: přílišného jaterního jangu, prázdnoty krve, z krajní horkosti
- příznaky: horečky, křečovitě stavy, závratě, mdloby

Chlad

- obvykle v zimě, nyní často i v létě – klimatizace, kdykoli po zpocení a ofouknutí
- způsobuje **stažení a stagnace** – což se projevuje často **bolestí**
- jinový patogen – poškozuje jangovou čchi
- tělesné **sekrety** jsou „čisté“ – průhledný nebo bílý hlen, světlá moč
- **příznaky napadení povrchu:** averze k chladu, horečka, bolest hlavy, člověk se **nepotí**, rýma, **bolesti** po těle
- **příznaky napadení zang-fu orgánů:** averze k chladu, bolest břicha zhoršovaná chladem, průjem, studené končetiny, nadbytek světlé moči, množství řídkých hlenů, kašel, vodnaté otoky
- **příznaky napadení meridiánů a kloubů:** problém s hybností kloubů, stažení, křeč, bolest

Vnitřní chlad

- vzniká z dlouho přetrvávajícího vnějšího chladu v těle nebo jiným oslabením jangové čchi
- příznaky: výrazně bledá tvář, studené končetiny, hojnost světlé moči

(Letní) horko

- jenom v létě
- jangový patogen – pálí, stoupá nahoru a rozptyluje se, ruší mysl, napadá hlavu a perikard, otevírá póry a způsobuje nadměrné pocení, které vede k vyčerpání čchi
- **příznaky:** vysoká horečka, velké pocení, žízeň, potřeba pít, zčervenání, rychlý pulz, krátký dech, málo tmavé moči
- může způsobit i nemoci čchi, krve a tělesných tekutin
- často se kombinuje s vlhkostí: pocit těžkých končetin, pocit tlaku na hrudi, mazlavá tenká stolice, mastný povlak jazyka

Vlhkost

- zejména v babím létě

- jinová – lepkavá, kalná, klesající dolů, poškozuje jangovou čchi a zahrazuje, dělá blokády
- **těžká, kalná, lepkavá**
- **příznaky** vlhkosti zraňující jang **Sleziny**: tlak na hrudi, nechutenství, plynatost, nadýmání, průjem, málo moči, otoky, až ascites
- **těžká a kalná**: bolest hlavy jako helma, ochablost svalů, bolesti kloubů, mastný vzhled, kalná moč, leukoragie, „mazlavý“ průjem, krev a hnis ve stolici
- **klesá dolů**: otoky a ekzém dolních končetin
- lepkavý mastný povlak na jazyku dlouhý průběh nemoci a časté relapsy

Vnitřní vlhkost

- ochromuje funkce Sleziny a Žaludku
- způsobuje stagnaci tekutin
- **příznaky**: pocit tlaku a plnosti žaludku, lepkavé a sladké sliny, nevolnost, nucení na zvracení, snížené močení, stolice s hlenem
- u slabých se transformuje do vnitřního chladu a vlhka
- u jangových se změni na vnitřní horkost: zablokování žlučovodu, afty, průjem, zakalení moči až zaražení močení, žlutý gynekologický výtok

Sucho

- zejména na podzim
- napadá tělo ústy a nosem
- sucho, spaluje tělesné tekutiny
- poškozuje zejména kovové orgány – Plíce, Tlusté střevo, kůže
- sucho: sucho v ústech, nose, krku, na kůži a ve stolici
- další příznaky: epistaxe, hemoptýza, dyspnea, tlak na hrudi, zácpa
- může způsobit i nedostatek jin Ledvin

Vnitřní sucho

- vzniká z nedostatku esence t'ing, krve a tělních tekutin – zejména v důsledku vysokých teplot, silného pocení, zvracení, průjmů, ztráty krve, nebo následek chronických nemocí vyčerpávajících jin
- **příznaky**: vysychání pokožky a vlasů, hubnutí, sucho v krku a ústech, málo moče, suchá stolice

Žár (ohně)

- zejména na začátku léta (nebo vzniklý vevnitř v těle)
- způsobuje horečnaté nemoci
- jangový patogen – stoupá vzhůru
- zneklidňuje mysl, spaluje čchi a tělní tekutiny, způsobuje krvácení a vnitřní vítr
- **příznaky jangové**: vysoká horečka a nesnášenlivost horka, červený obličej a oči, červený jazyk, rychlý pulz, afty, oteklé a krvácející dásně, bolest hlavy
- **narušuje mysl**: nenálada, nespavost, mánie, až bezvědomí či delirium

- **spaluje čchi a tekutiny:** žízeň, potřeba pít, ztížené a bolestivé močení, tmavá moč, zácpa, červený jazyk se žlutým povlakem
- **krvácení:** ekchymózy, epistaxe, hematemaze, krev ve stolici, v moči, silná menstruace
- **vnitřní vítr:** bolest hlavy, křečovitě ztuhnutí šíje, vysoká horečka, bezvědomí, oči vsoup, opistotonus
- **při napadení krve:** absces, furunkl, ulcerace, karbunkl – červené, oteklé, horké a bolestivé

Vnitřní oheň

- vzniká při disharmonii orgánových funkcí, porušení rovnováhy mezi čchi a krví a při dlouho působících emocích (z 5 emocí vzniká oheň)
- **z plnosti (nadbytek jang): Srdce:** afty v ústech a na jazyku, neklid, nespavost, krev v moči; **Játra:** bolesti hlavy, červené tváře a oči, sucho v krku, hořko v ústech, podrážděnost, nervozita, bolesti pod žebry; **Žaludek:** páchnoucí dech, bolestivý zánět dásní, krvácení z dásní, chuť na studené, hlad
- **z prázdnoty (nedostatek jin – hlavně Ledvin, Plic, Srdce, Jater):** závratě, tinnitus, zrudnutí tváří, sucho v ústech a krku, pocit sucha v očích, suchý kašel, návaly horka, noční pocení, horečka 5 srdcí, nespavost, zapomnětlivost, rudý jazyk bez povlaku, jemný a rychlý pulz

Nákaza

- samostatný druh agresivní čchi, nepatřící k šesti rozvracečům
- **typické vlastnosti:** náhlé propuknutí, prudký průběh, podobnost symptomů, snadný přenos na jiné, riziko vzniku epidemie, šíří se vzduchem, do těla se dostane nosem, ústy, zvířecím kousnutím, stravou nebo přímým kontaktem
- např. neštovice, erysipel, spála, úplavice, aj.

Paraziti

- **příznaky:** žlutavá barva obličeje, hubnutí, neobvyklé chutě, bolesti břicha
- **predispozice:** oslabení čchi orgánů, vlhká horkost, chlad z nestrávené syrové potravy, syté a sladká strava, stagnace mastnoty

Poranění

- vnější poranění údery nebo předměty
- popáleniny a opařeniny
- omrzliny
- poranění od zvířat

Vnitřní příčiny nemocí

1. Sedm emocí
2. Potrava
3. Aktivita a odpočinek

Sedm emocí

- radost, vztek, úzkost, nadměrné přemýšlení, žal, strach, děs
- pokud jsou v normální intenzitě, nezpůsobují nemoc
- pokud přijdou **náhle, příliš silně** nebo působí **příliš dlouho**, způsobí nemoc – naruší čchi, krev, zang-fu orgány a rovnováhu mezi jinem a jangem

Může:

- přímo poškodit korespondující orgán
- ovlivnit proudění čchi
- ovlivnit stádium nemoci

Emoce v orgánech **vznikají, ale zároveň je mohou poškozovat** – pokud jsou nadměrné.

Odpovídají **stavu orgánů** nebo jsou **reakcemi na podněty zvenčí**.

- dlouhodobé stresování nebo působení jednotlivých emocí také postupně vyčerpává jin všech orgánů
- tím vysušuje a rozněcuje – neboli vzniká **ohně** – z kterékoli emoce
- **příznaky ohně**: celkový neklid, podrážděnost, hněvivost, nespavost, zrudnutí obličeje, hořko v ústech, zvracení krve, krvácení z nosu
- všechny emoce se dotýkají Srdce – sídlo ducha shen – je při zranění emocemi je třeba vždy léčit i Srdce

Radost

- Srdce
- způsobuje, že **čchi se uvolňuje**: stavy vyčerpání, neschopnost se soustředit, podléhání bezuzdné radosti, až psychické poruchy
- **příznaky poškození Srdce**: duševní neklid, nespavost, nesoustředěnost, chorobná potřeba mluvit, nesouvislé blouznění, pláč a smích bez příčiny

Hněv

- Játra
- způsobuje, že **čchi stoupá vzhůru**, s ní se **zvedá i krev**: závratě, bolesti hlavy, zrudnutí obličeje a očí, hučení v uších, zvracení, ztráta vědomí
- čchi se může tlačit i **horizontálně** – **utlačuje Slezinu a Žaludek**: poruchy trávení, nadýmání, průjmy
- **brání čchi Plíc v sestupu dolů**: pocit tlaku v hrudi a pod žebry, bolesti hlavy, neradostné nálady, vzdychání, podrážděnost
- **příznaky poškození Jater**: bolesti pod žebry, vzdychání, podrážděnost, pocit knedlíku v krku, závratě, zvracení krve, poruchy menstruace

Nadměrné přemýšlení

- Slezina

- způsobuje, že **čchi se zauzluje**: nechutenství, poruchy trávení, tlak v žaludku, průjem, hubnutí
- **poškozuje i Srdce**: pocity plnosti u srdce, arytmie, poruchy spánku, zapomnětlivost; až srdeční neuróza, nespavost, palpitace, suché rty, zácpa, afty = horkost
- **příznaky poškození Sleziny**: nechutenství, pocit plnosti v žaludku a bříše, nespavost, neklidný spánek s množstvím snů, únava, snížená menstruace

Smutek, zármutek

- Plíce
- způsobuje zahušťování čchi a zranění Plic: oslabený hlas, kašel, pocit plnosti v hrudi

Žal

- Plíce
- způsobuje, že čchi ubývá, vede k oslabení čchi i u ostatních orgánů: zkrácení dechu, celková slabost, menší psychická odolnost, časté vzdychání, podléhání bolesti, dusivý pocit v hrudníku, nechutenství, poruchy močení a stolice, až vnitřní horkost

Strach

- Ledviny
- způsobuje, že čchi klesá dolů: neudržení moče nebo stolice, oslabování kostí, ochabování dolních končetin, srdeční arytmie, poruchy spánku a menstruace

Děs, šok, úlek

- Ledviny
- chaos čchi: prudké bušení srdce, ztráta vědomí, dočasná ztráta řeči, neudržení stolice a moče

Potrava

- příjem potravy je nutný pro vytváření postnatální čchi
- příčinou nemoci se stává, pokud není vyvážená
- potravu zpracovává zejména Slezina a Žaludek – bývají nejvíce postiženy při nevhodném příjmu

Nevyváženost příjmu potravy

- je třeba, by byl příjem pravidelný a v přiměřeném množství
- HARMONIE
- časté hladovění – nedostatek čchi a krve – oslabení správné čchi – zhoršování funkcí orgánů – celkové oslabení a snížená imunita
- přejídání se – přetížení Sleziny a Žaludku – akumulace a srážení se stravy – bolesti žaludku, pálení žáhy, zvracení, průjem (u dětí až vnitřní horkost nebo akumulace vlhkosti a tvorba hlenů; u dospělých vnitřní horkost - vyrážky, hemoroidy, aj.)

Nesprávné stravovací návyky

- jednostranný příjem určitých jídel, chutí, teplých nebo studených potravin

- upřednostňování studených nebo horkých – prázdnota a chlad (bolesti břicha, nadýmání, průjem) nebo poškození jin Sleziny a Žaludku (žízeň, sucho v ústech, zácpa, hubnutí, bolesti zubů)
- nadměrná konzumace mastných, sytých, přeslazených a pečených pokrmů – akumulace vlhka a tvorba hlenů, z nichž vzniká horkost (vyrážky, až mrtvice)

Nesprávné stravovací návyky

- upřednostňování jednotlivých chutí – nadměrná nebo nedostatečná konzumace některých chutí posílí nebo oslabí daný orgán a následně v cyklu 5 prvků další orgány
- kyselá – svalstvo tvrdne, stahuje se, rty praskají, Játra se posílí, Slezina oslabí
- hořká – pokožka vysychá, chlupy vypadávají, čchi Sleziny není dost svlažená, vysychá i čchi Žaludku
- sladká – bolí kosti a vypadávají vlasy, čchi Srdce se přeplňuje, způsobuje záduchu, barva tváře temní, čchi Ledvin je nevyrovnaná
- pikantní – šlachy se stahují, nehty vysychají, šlachy a cévy ochabují, duch se vyčerpává
- slaná – krev v cévách se zahušťuje a sráží, obličej temní, kosti a čchi se oslabují, svalstvo se zkracuje a čchi srdce je stlačená a bolná
- nadměrná konzumace alkoholu – vzniká vnitřní horkost a hlen tchan

Aktivita a odpočinek

- přiměřená fyzická aktivita pomáhá udržovat cirkulaci čchi a krve a průchodnost drah
- odpočinek slouží k obnově energie a regeneraci

Přemíra aktivity

- **fyzické** – postupné vyčerpávání čchi: únava fyzická i psychická, hubnutí, nechutí mluvit, unavený hlas, zadýchávání při fyzické aktivitě
- **psychické** – vyčerpávání čchi a krve Srdce: závratě, mžítka před očima, odkrvený obličej, palpitace, zapomnětlivost, nespavost, množství snů, poruchy trávení, nadýmání, řídká stolice
- **sexuální** – velký únik esence – až vznik prázdného ohně: slabost beder, malátnost, tinnitus, deprese, spermatorea, předčasná ejakulace, poruchy erekce, impotence, poruchy menstruace

Nedostatek aktivity

- poruchy cirkulace čchi a krve: slábnutí, nechutenství, nespavost, měknutí svalstva, tloustnutí

Další příčiny nemocí

Hleny a zadržování tekutin

- vznikají poruchami metabolismu tekutin

- příčinou vzniku může být 6 rozvracečů, 7 emocí, nevhodná strava, nadměrná aktivita i odpočinek – napadnou hlavní orgány a ty nevykonávají správně své funkce, naruší se cirkulace tekutin a vzniká jejich stagnace
- viditelný / neviditelný hlen (otupělost, palpitace, dušnost, nauzea,...)
- řídké jin / husté tchan
- průhledné, bílé / barevné

Krevní stáza

- vzniká při nedostatku čchi, stagnaci čchi, chladem, horkem nebo poraněním
- **příznaky:** silná lokalizovaná bolest, která se zhoršuje tlakem a v noci, lokální fialový otok nebo masa v břiše, tmavá podlitina, tmavě fialový vzhled, petechie, fialové rty, nehty a jazyk, zadržávající nebo nepravidelný pulz

Zdroje:

ANDO, Vladimír. *Klasická čínská medicína: základy teorie III.* 4. Hradec Králové: Svítání plus, 2009. ISBN 978-80-86601-12-0.

XINHUA, Wang, ed. *Textbook of traditional chinese medicine.* sciencep.com, 2016.